

จังหวัดจันทบุรี

ระดับการคัดสรร

ตำบล

1. ชื่ออาหาร

ชื่อหลัก : น้ำฝาง

ชื่ออื่นๆ เช่น ชื่อภาษาถิ่น (ถ้ามี):

2. แหล่ง

ชุมชน อำเภอ แก่งหางแมว ตำบล พวา

3. ประเภทอาหาร

3.1 หมวดหมู่ อาหารสุขภาพ

3.2 ลักษณะ หวาน

4. ความเป็นมา (ภูมิหลัง/ความเชื่อ) /อัตลักษณ์ (ที่โดดเด่น) /ความสำคัญและคุณค่าทางสังคมและทางจิตใจที่มีในวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชน นั้นๆ

ความเป็นมา (ภูมิหลัง/ความเชื่อ)

ฝาง เป็นไม้ต้นขนาดเล็กหรือไม้พุ่มรอเลื้อย สูง ๘ - ๑๐ ม. มีหนามแข็ง ๆ ทัวทั้งลำต้น ผลัดใบ แต่ผลิใบไว จะแตกกิ่งแขนงชิดพื้นดิน เลื้อยพาดเกาะไม้อื่นไปได้ถึง ๑๐ ม. เปลือกนอก สีเทาออกเหลือง มีปมใหญ่ขนาดปลายนิ้วชี้ทั่วทั้งเถา ส่วนปลายกิ่งจะมีหนามแหลมสีดำ ถ้าปมหนามหลุดจะเป็นรอยแผลเป็น ลักษณะทั่วไปของต้นฝาง ต้น : เป็นพรรณไม้ยืนต้นที่มีขนาดกลาง ตามลำต้นและกิ่งก้านจะมีหนาม ซึ่งโคนหนามนี้พองคล้ายกับฐานนม ใบ : เป็นไม้ใบรวม ลักษณะการเรียงใบคล้ายกับใบหางนกยูงไทย มีสีเขียว ดอก : ออกเป็นช่ออยู่ตรงส่วนยอดของต้น ดอกมีสีเหลืองกลางดอกเป็นสีแดง ผล: เป็นฝักรูปสี่เหลี่ยม แข็ง สีน้ำตาลเข้ม และที่ผิวฝักจะมีลายจุด ๆ แต้มอยู่ ซึ่งรูปร่างนั้นจะคล้ายกับถั่วแปบ ฝักของฝางนี้มีอยู่ 2 ชนิดคือชนิดแก่สีเหลืองเรียกว่า "ฝางส้ม" และ แก่นสีแดงเข้มเรียกว่า "ฝางเสน" ตรงปลายฝักนี้จะยาวแหลมยื่นออกมาเล็กน้อย การขยายพันธุ์ : เป็นพรรณไม้กลางแจ้ง ที่เจริญงอกงามได้ดีในดินที่ร่วนซุยสามารถให้ร่มเงาแก่เราได้แต่ก็เป็นต้นไม้ที่ให้ร่มเงาขนาดเล็ก ขยายพันธุ์ด้วยเมล็ด ส่วนที่ใช้ : แก่น (เลือกที่มีสีแดงเข้มที่สุด) สรรพคุณของต้นฝาง : แก่น หรือเนื้อในฝาง ซึ่งจะมีปริมาณของฝาด (Tanin) ใช้ฝาดสมานโรคท้องร่วง ฝนทาโรคผิวหนังบางชนิด และฆ่าเชื้อโรคได้อื่น ๆ : นอกจากนี้แก่นฝางยังมีคุณสมบัติให้สีแดง (sappen red) ซึ่งละลายในแอลกอฮอล์และน้ำ แต่ก็มีสีของแก่นฝางบางชนิดที่ละลายง่าย เมื่อทานเข้าไปแล้วไม่เกิดการสะสมในร่างกาย คือ น้ำยาอูทัย การปลูก การปลูกที่ดีได้แก่ตอนเอากิ่งไปปลูก หรืออาจจะเอาเมล็ดจากฝักไปเพาะก็ได้เช่นเดียวกัน ส่วนที่ใช้เป็นยา แก่น เนื้อไม้ รสและสรรพคุณยาไทย เนื้อไม้ฝาง แก้ท้องร่วง ตุพิษการ แก้อ่อนใน กระหายน้ำ แก้เสมหะ ขับระดูแก่นฝาง บำรุงธาตุในสตรี ขับหนอง แก้อท้องร่วง ท้องเสีย ชื่อวิทยาศาสตร์ Caesalpinia sappan,Linn วงศ์ Caesalpineae ชื่อท้องถิ่น โดยทั่วไปชาวบ้านเรียกว่า ฝาง หรือฝางเสน ลักษณะของพืช ต้นฝางเสนเป็นไม้ยืนต้นขนาดกลางพันธุ์หนึ่ง ใบเล็ก ๆ เป็น แถวเรียงกัน ดอกสีเหลืองมีแซมสีแดง ดอกใหญ่มาก ดอกร่วงก็จะเกิด

เป็นฝักสีน้ำตาลแก่เป็นจุด ๆ ใน เปลือกฝัก กิ่งก้าน และลำต้นมีหนามแหลมคม แก่นเป็นสีแดงเข้ม รสออกขม ๆ หวาน ๆ การปลูกที่ดี ได้แก่ ตอนเอากิ่งไปปลูก หรือแก่เสมหะ ขับระดูแก่นฝาง บำรุงธาตุในสตรี ขับหนอง แก้ก้อนรุ่ม ท้องเสีย "ฝาง" หรือ "ฝางเสน" เป็นสมุนไพรอีกตัวหนึ่งที่เรานำมาใช้ประโยชน์ทางยาและทำ เครื่องดื่มซึ่งนิยมเอาแก่นฝางมาใช้ มีสรรพคุณบำรุงเลือด แก่ปอดพิการ ขับเสมหะ แก่ร้อนใน ช่วยลดความร้อนในร่างกาย กระจายน้ำ แก่ธาตุพิการ แก่กำเฒ่า มีรสฝาด จึงใช้แก้โรคทางเสมานได้ เช่น แก่ท้องเสีย ท้องรุ่ม ฆ่าเชื้อโรคบางชนิดได้ แก่โลหิตออกทางทวารหนัก และแก่อการเลือดออกภายในอวัยวะต่าง ๆ เช่น เลือดออกในกระเพาะอาหารหรือในลำไส้ หรือคนที่ขาดวิตามินเค มักเลือดไหลหยุดช้า คนที่เส้นเลือดฝอย เปราะแตกง่าย และคนที่มีเลือดกำเดาออกบ่อย ดื่มน้ำฝางจะค่อย ๆ ช่วยให้เลือดหยุดไหลได้ สาร Brazilin ซึ่งเป็นสารที่ให้สีแดง (Sappan red) มีรายงานว่า มีสรรพคุณบำรุงหัวใจ ที่ประเทศฮังการีพบว่าใช้รักษาโรคหัวใจ กบที่ถูกสารพิษเป็นผลสำเร็จ รักษาและป้องกันหิดได้ แก่อักเสบได้ และสารนี้แม้จะดื่มเข้าไปมากก็ไม่เกิดการ สะสมตกค้างในร่างกาย จึงไม่พบว่าเป็นอันตราย และเมื่อนำมาทำน้ำยาเข้มข้น จะเรียกกันว่า "น้ำยาอุทัย" เพราะมีในช่วงหนึ่งราว ๕ - ๖ ปีที่ผ่านมา วิทยุเมืองไทยใช้น้ำยาอุทัยแต่งแต้มแทนเครื่องสำอาง นัยว่าให้ ความแดงสดใสเปล่งปลั่งจากธรรมชาติเป็นอย่างดี ราคาถูกและ ไม่มีอันตราย ต่อมาก็เสื่อมความนิยมลง เนื้อ ไม้และแก่นฝาง รสขื่นขมหวานฝาด ใช้แก้ปวดท้องรุ่ม แก่ธาตุพิการ แก่ร้อน ยาบำรุงโลหิตสตรี ขับ ประจำเดือน แก่ปอดพิการ ขับหนอง แก่โลหิตออกทางทวารหนักและเบา รักษา น้ำกัดเท้า แก่คุดทะราด แก่ เสมหะ แก่เลือดกำเดา การใช้ประโยชน์ทางด้านอื่นๆ ทำสีย้อม ฝางมี ๒ ชนิด ชนิดหนึ่งแก่นสีแดงเข้ม เรียกว่า ฝางเสน อีกชนิดหนึ่งแก่นสีเหลือง เรียกว่า ฝางส้ม นำมาต้มสกัดสาร Haematexylin ใช้ย้อมสี Nuclei ของ เซลล์ หรือต้มให้สีแดงที่เรียกว่า sappanin ซึ่งเป็นสารให้สีประเภท Brazilin ใช้ทำน้ำยาล้างไขมันน้ำดื่ม สี ผสมอาหารและชาวบ้านนิยมนำมาย้อมสีผ้าไหม ผ้าฝ้ายและผ้าขนสัตว์ ต้นฝาง มักขึ้นทุกสภาพป่าและทุกภาค ปัจจุบันหาได้ยาก มีสรรพคุณทางยาอย่างใช้แก่นต้มดื่ม ขับหนอง บำรุงโลหิต แก่เลือดกำเดา แก่โรคท้องรุ่ม รักษาโรคผิวหนังบางชนิด แก่หอบ แก่ไข้ แก่คุดทะราด เป็นต้น สรรพคุณของฝาง ๑. เนื้อไม้และแก่นมี สรรพคุณเป็นยาแก้ธาตุพิการ (เนื้อไม้, แก่น) ๒. เมล็ดแก่แห้ง นำไปต้มกับน้ำดื่มเป็นยารักษาโรคความดันโลหิต สูง หรืออาจบดเป็นผงกินก็ได้ (เมล็ด) ๓. เปลือกลำต้นและเนื้อไม้ สามารถนำมาใช้ดื่มรับประทานเป็นยารักษา วัณโรคได้ (เปลือกต้น, เนื้อไม้) ๔. ตำรับยาบำรุงร่างกายทั้งบุรุษและสตรี แก่ประดง ระบุให้ใช้แก่นฝาง แก่น ไม้แดง รากเตือหอม อย่างละเท่ากัน นำมาต้มกิน (แก่น) ๕. ตำรับยาบำรุงกำลัง ระบุให้ใช้แก่นตากแห้ง ผสม กับเปลือกต้นนางพญาเสือโคร่ง ตานเหลือง ข้าวหลามดง โดไม่รู้ล้มต้มน้ำ มักกระเทียมโรง มะดันขม ไม้มะตูม หัว ข้าวเย็น และลำต้นฮ่อสะพายควาย ต้มเป็นยาบำรุงกำลัง แก่อาการปวดเมื่อย (แก่น) หรืออีกตำรับระบุให้ใช้ แก่นฝาง กำลังช้างสาร มักกระเทียมโรง และรากกระเจียนอย่างละเท่ากัน นำมาต้มกับน้ำดื่ม และอีกตำรับ ระบุให้ใช้แก่นฝาง ๑ บาท, ดอกคำไทย ๒ สลึง นำมาต้มกับน้ำ ๓ แก้ว เอา ๑ แก้ว ใช้แบ่งรับประทานเช้าเย็น เป็นยาบำรุงกำลัง แก่ปวดเมื่อย และแก่กษัย (แก่น) ๖. ตำรับยาแก้กษัย ระบุให้ใช้แก่นฝาง เถาวัลย์เปรียง และ รากเตยอย่างละเท่ากัน นำมาต้มกับ น้ำกิน หรืออาจเติมน้ำตาลให้พอหวานเพื่อช่วยทำให้รสชาติดีขึ้นด้วยก็ได้ (แก่น) ๗. แก่นฝางมีรสฝาด เค็ม ชุ่ม เป็นยาสุขุม ออกฤทธิ์ต่อหัวใจและตับ ใช้ต้มกับน้ำดื่มเป็นยาบำรุงโลหิต และใช้ปรุงเป็นยาบำรุงโลหิตของสตรี (แก่น) ๘. ช่วยทำให้เลือดไหลเวียนได้สะดวก แก่เส้นเลือดอุดตัน กระจายเลือดที่อุดตัน แก่อาการหัวใจ ขาดเลือด ทำให้ถูกเสียดแน่นและเจ็บหน้าอก (แก่น) ๙. ช่วยแก้โลหิต แก่ไข้กำเฒ่า แก่กำเฒ่า ทำให้โลหิตเย็น (แก่น) ๑๐. แก่นใช้เป็นยาแก้ไข้หวัด ไข้ตัวร้อน (แก่น) ตำรับยาแก้ไข้ตัว ร้อน ระบุให้ใช้แก่นฝาง ๗๐ กรัม, ผงโกฐน้ำเต้า ๓๐ กรัม, และน้ำประสานทองบดเป็นผง ๑๕ กรัม นำมา รวมกันต้มให้เป็นน้ำเหลว แล้วเติมเหล้าเข้าผสม ใช้รับประทานครั้งละ ๓๐ ซีซี วันละ ๒ ครั้ง (แก่น) บ้างว่าใช้ แก่ไข้สุมประจวบได้ด้วย (แก่น) ๑๑. ตำรับยาแก้ไข้ทับระดู ระบุให้ใช้ฝางเสน เกสรบัวหลวง แก่นสน ราก

ลำเจียก รากมะพร้าว รากมะนาว รากเท้ายายม่อม รากย่านาง ดอกบุนนาค ดอกมะลิ ดอกพิกุล ดอกสารภี จันทน์ขาว จันทน์แดงสักขีต อย่างละ ๑ บาท นำมาบดให้เป็นผงชงกับน้ำร้อน ใช้รับประทานครั้งละ ๑ ช้อนชา โดยให้จิบบ่อย ๆ จนกว่าไข้จะสงบ (ไม่ระบุส่วนที่ใช้) ๑๒. น้ำต้มแก่นฝาง มีสรรพคุณช่วยแก้อาการร้อนใน แก้กระหายน้ำได้ดี (แก่น) เนื้อไม้มีสรรพคุณแก้ร้อนใน (เนื้อไม้) ๑๓. แก่นและเนื้อไม้มีสรรพคุณแก้เสมหะ ขับเสมหะ (เนื้อไม้, แก่น) ๑๔. ช่วยแก้อาการไอ แก้หวัด (แก่น) ตามตำรับยาระบุให้ใช้แก่นฝางแห้ง ๓ บาท, ตะไคร้ ๓ ต้น พุบให้ละเอียด, น้ำ ๑ ลิตร ใส่น้ำปูนใสเล็กน้อย แล้วต้มพอให้ได้น้ำยาสีแดง ใช้รับประทานครั้งละ ๑ แก้ว วันละ ๓ เวลา หรืออาจผสมน้ำตาลกรวดด้วยก็ได้ (แก่น) ส่วนอีกตำรับยาหนึ่งซึ่งเป็นตำรับยาแก้ไอแบบเป็นหวัดและเจ็บคอ ไอแบบคอแห้ง หรือไอแบบหอบหืด และผู้ที่ไอจากวัณโรคก็บรรเทาได้เช่นกัน รวมไปถึงอาหารปอดหรือหลอดลมอักเสบก็จิบยาแก้ไอชานนี้ได้ โดยตำรับยาแก้ไอฝาง ประกอบไปด้วย เนื้อไม้ฝาง ๒๐๐ กรัม, พริกไทยร้อน ๒๐๐ กรัม, กานพลู ๕๐ กรัม, สารส้ม ๕๐ กรัม, การบูร ๒๕ กรัม, เมนทอล ๒๕ กรัม, เปลือกหอยแครงแล้วทำเป็นปูนขาว ๑๕ กรัม, ดินน้ำตาลหรือใช้น้ำตาล ๒.๕ กรัม, และ น้ำสะอาด ๕ ลิตร ส่วนวิธีการปรุงยาให้นำเนื้อไม้ฝางมาสับเป็นชิ้นเล็ก ๆ คล้ายไม้จิ้มฟัน แล้วนำไปต้มกับน้ำให้เดือดประมาณ ๑๕-๓๐ นาที และสำหรับส่วนผสมอื่น ๆ ให้นำมาตำให้ละเอียด เก็บใส่ไว้ในโหลก่อน จากนั้นนำน้ำยาต้มฝางที่รอจนอุ่นแล้วมาทาใส่ลงในโหลที่มีตัวยาอื่น ๆ ผสมอยู่ และให้แช่น้ำไว้ประมาณ ๒-๓ วัน (คนยาวันละ ๓ ครั้ง) เมื่อครบวันแล้วให้กรองเอาเฉพาะน้ำยามาเก็บไว้ในขวดที่สะอาดเก็บไว้จิบกินตอนมีอาการไอ (ยาแก้ไอฝางสูตรนี้ไม่ควรกินต่อเนื่องกันนานจนเกินไป เพราะอาจจะทำให้มีอาการมีนิ่วและ มีความดันต่ำได้ ดังนั้นเมื่อกินจนอาการไอหายแล้วก็ให้หยุดกิน) (เนื้อไม้) ๑๕. ช่วยแก้โรคหืดหอบได้ด้วย (แก่น) ตามตำรับยาระบุให้ใช้แก่นฝางเสน, แก่นแสมสาร, เถาวัลย์เปรียง, ใบมะค่าไก่ อย่างละ ๒ บาท ๒ สลึง ใส่น้ำพอท่วมยา แล้วต้มให้เดือด ๑๐ นาที นำมากิน ต่างน้ำให้หมดภายในวันนั้น พอวันต่อมาให้เติมน้ำเท่าเดิม ต้มเดือด ๕ นาที แล้วกินเหมือนวันแรก ต้มกินจนยาจัดประมาณ ๕ วัน แล้วค่อยเปลี่ยนยาใหม่ โดยให้ต้มกินไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะหาย (แก่น) ๑๖. ช่วยแก้ปอดพิการ (แก่น) ๑๗. ช่วยแก้อาการท้องร่วง ท้องเดิน ใช้ผาตสมานโรคท้องร่วง ตำรายาไทยระบุให้ใช้แก่นฝางหนัก ๓-๙ กรัม นำมาต้มกับน้ำ ๕๐๐ มิลลิเมตร แล้วเคี่ยวให้เหลือครึ่งหนึ่ง ใช้ดื่มเป็นยาแก้ท้องร่วง หรือจะใช้ฝาง ๑ ส่วน ต่อน้ำ ๒๐ ส่วน นำไปต้มเคี่ยว ๑๕ นาที ใช้รับประทานครั้งละ ๒-๔ ช้อนโต๊ะ หรือ ๔-๘ ช้อนแกง ก็ได้เช่นกัน (เนื้อไม้, แก่น) ส่วนน้ำมันหอมระเหยมีสรรพคุณเป็นยาสมานอย่างอ่อน แก้อาการท้องเดิน (น้ำมันระเหย) ๑๘. ช่วยแก้บิด (แก่น) ๑๙. ใช้เป็นยาสมานลำไส้ (แก่น) ๒๐. แก่นนำมาต้มกินเป็นยารักษาโรคนี้ร่วมกับแก่นต้นคูณ รากมะเดื่อยหิน กล้วยถอดปล้อง และ ใบสับปะรด (แก่น) ๒๑. ช่วยแก้ปัสสาวะขุ่นข้น ด้วยการใช้น้ำฝาง เถาวัลย์เปรียง และรากเตยอย่างละเท่ากัน นำมาต้มกับน้ำกิน หรืออาจเติมน้ำตาลให้พอหวานเพื่อช่วยทำให้รสชาติดีขึ้นด้วยก็ได้ (แก่น) ๒๒. ช่วยแก้โลหิตออกทางทวารหนักและทวารเบา ช่วยแก้โลหิตตกหนัก (เนื้อไม้, แก่น) ๒๓. ฝางนิยมใช้เข้าตำรับยาบำรุงโลหิต พอกโลหิตในกลุ่มยาสตรี เนื่องจากมีสรรพคุณช่วยทำให้เลือดดี เช่น ช่วยขับโลหิตระดูของสตรี ด้วยการใช้น้ำฝางเสนหนัก ๔ บาท และแก่นขี้เหล็ก ๒ บาท นำมาต้มกินก่อนประจำเดือนจามา จะช่วยทำให้ประจำเดือนไม่มาเสียและมาสม่ำเสมอ ช่วยแก้พิษโลหิตร้าย เป็นยาขับประจำเดือน และบำรุงโลหิต (แก่น) ๒๔. แก่นใช้เป็นยารักษาอาการประจำเดือนมาไม่เป็นปกติของสตรี ช่วยขับระดู (แก่น) ส่วนเนื้อไม้มีสรรพคุณเป็นยาขับระดูอย่างแรง (เนื้อไม้) ตำรายาแก้ประจำเดือนมาไม่ปกติหรือประจำเดือนปิดกั้นไม่มา ให้ใช้แก่นฝาง ๗๐ กรัม, ผงโกฐน้ำเต้า ๓๐ กรัม, และน้ำประสานทองบดเป็นผง ๑๕ กรัม นำมารวมกันต้มให้เป็นน้ำเหลว แล้วเติมเหล้าเข้าผสม ใช้รับประทานครั้งละ ๓๐ ซีซี วันละ ๒ ครั้ง (แก่น) ส่วนอีกตำรับยาให้ใช้แก่น ๕-๑๕ กรัม นำมาต้มกับน้ำ ๒ ถ้วยแก้ว เติมน้ำมันมะขามเปียกที่ติดกร (ไม่รวมเมล็ด) ประมาณ ๔-๖ ฟีก แล้วนำไปเคี่ยวจนเหลือ ๑ แก้ว ใช้รับประทานเช้าและเย็น (แก่น) และอีกข้อมูลหนึ่งระบุว่าเปลือกลำต้นและเนื้อไม้ มีสรรพคุณเป็นยาแก้ท้องเสียและแก้อาการ

อีกเสบในลำไส้ (เปลือกต้น,เนื้อไม้) ๒๕.ช่วยลดอาการปวดมดลูกของสตรีหลังการคลอดบุตร (แก่น) ๒๖.ช่วย
คุมกำเนิด (แก่น) ๒๗.ช่วยแก้ดี และโลหิต (เนื้อไม้) ๒๘.ช่วยขับหนอง ขับหนองในฝักเสบ (แก่น) ๒๙.ช่วยแก้
คุดทะราด (แก่น) ๓๐.ช่วยรักษามะเร็งเพลิง (แก่น) ๓๑.ใช้เป็นยาฟาดสมานและรักษาแผล (เปลือกต้น,เนื้อไม้)
๓๒.แก่นฝางนำมาฝนกับน้ำใช้เป็นยาทารักษาโรคผิวหนังบางชนิด และฆ่าเชื้อโรคได้ (แก่น) ๓๓.ช่วยแก้ น้ำกัด
เท้า ด้วยการใช้น้ำฝาง 2 ชื่น นำมาฝนกับน้ำปูนใสให้ขึ้นๆ แล้วนำมาใช้ทาบริเวณที่น้ำกัดเท้า จะช่วยฆ่าเชื้อ
และสมานแผลได้ (แก่น) ๓๔. แก่นใช้เป็นยาแก้ปวด แก้กวม ปวดบวม แก้ฟกช้ำดำเขียว แก้ช้ำใน (แก่น) ตำรา
ยาแก้ฟกช้ำ ระบุให้ใช้น้ำฝาง ๖๐ กรัม นำมาบดเป็นผงผสมกับเหล้า แบ่งกิน ๓ ครั้ง ใ้รับประทานตอนท้อง
ว่าง (แก่น) ๓๕.ช่วยแก้อาการปวดเมื่อยตามร่างกาย (แก่น)[1] ตามตำรายาแก้ปวดเมื่อยตามร่างกาย ระบุให้ใช้
แก่นฝาง 70 กรัม, ผงโกฐน้ำเต้า ๓๐ กรัม, และน้ำประสานทองบดเป็นผง ๑๕ กรัม นำมารวมกันต้มให้เป็นน้ำ
เหลว แล้วเติมเหล้าเข้าผสม ใ้รับประทานครั้งละ ๓๐ ซีซี วันละ ๒ ครั้ง (แก่น) ๓๖. กิ่งนำมาตัดเป็นท่อนๆ
นำไปตากแห้ง แล้วนำไปต้มน้ำดื่มเป็นยาแก้อาการปวดหลังปวดเอว (กิ่ง) ๓๗.เนื้อไม้ใช้เป็นส่วนผสมหลักใน
ตำรับยาบำรุงหลังการคลอดบุตรของสตรี (เนื้อไม้) ๓๘. เนื้อไม้ใช้ผสมกับปูนขาว นำมาบดใช้ทาหน้าผากสตรี
หลังการคลอดบุตร จะช่วยทำให้เย็นศีรษะ และช่วยลดอาการเจ็บปวด (เนื้อไม้) ๓๙. ตำรายาพระโอสถพระ
นารายณ์ เป็นตำรับยาที่ใช้แก้ความผิดปกติของอาโปธาตุหรือธาตุน้ำ โดยประกอบไปด้วยเครื่องยา ๒ สิ่ง คือ
ฝางเสนและเปลือกมะขามป้อม อย่างละเท่ากัน นำมาต้มกับน้ำ ๔ ส่วน ให้เหลือ ๑ ส่วน ใช้กินเป็นยาแก้
อาการท้องเสียอย่างแรงและเป็นยาแก้บิด (แก่น) ๔๐. นอกจากนี้ยังใช้ฝางในการรักษาโรคอีกหลายชนิด เช่น
โรคประดง โรคไต ไข้หวัด แก้ไอ หอบหืด ขับปัสสาวะ และฝางยังเป็นสมุนไพรที่ปรากฏอยู่ในตำรับยาโบราณ
มากที่สุดชนิดหนึ่ง เช่น ยาหอมอินทจักร ยาจันทลีลา อยู่ในตำรับยาบำรุงโลหิตต่างๆ รวมไปถึงตำรับยาบำรุง
โลหิตของสตรีจะขาดฝางเสียไม่ได้

อัตลักษณ์ (ที่โดดเด่น)

ฝาง มี ๒ ชนิด ชนิดหนึ่งแก่นสีแดงเข้ม เรียกว่า ฝางเสน อีกชนิดหนึ่งแก่นสีเหลือง เรียกว่าฝางส้ม ใช้ทำเป็นยา
ต้ม ๑ ใน ๒๐ หรือยาสกัดสำหรับ Haematoxylin ใช้เป็นสีสำหรับย้อม Nuclei ของเซลล์ ใช้น้ำฝางต้มเคี่ยว
จะได้น้ำสีแดงเข้มคล้ายด่างทับทิมใช้ย้อมผ้าไหม งามดีมาก ใช้แต่งสีอาหาร ทำยาอุทัย ฝางเสนเป็นพืชสมุนไพร
ที่มีสรรพคุณเยี่ยมอีกอย่างหนึ่ง เอาไปผสมผสมกับตัวยาสุนไพรร่างต่าง ๆ ได้มากมายสร้างสรรพคุณให้ยา
สมุนไพรอย่างวิเศษสุดเสมอ แต่เอกลักษณ์ของฝางเสน ก็มีอยู่คือแก่นเนื้อไม้ของฝางเสนจะเป็นสีแดง ถ้าแช่น้ำ
เอาได้สีแดงจะละลายออกมา จากเนื้อไม้เป็นสีที่สดสวยมาก ชาวบ้านเอามาผสมเป็นสีผสมอาหารได้ดี เป็นต้น
ว่าทำขนมให้เป็นสีแดงเป็นสีจากธรรมชาติที่น่าสนใจ เอาฝางเสนนี้ไปปรุงเป็นน้ำยาอุทัยตามแบบอย่างโบราณ
ได้ดีน้ำยาอุทัยจึงจึงมีสีแดงสดใสของฝางเสน ต้นฝางเสน เป็นพรรณไม้ยืนต้นที่มีขนาดกลาง ตามลำต้น และกิ่ง
ก้านจะมีหนาม โคนหนามนี้พองคล้ายกับฐานนม ใบฝางเสน เป็นไม้ใบรวม ลักษณะการเรียงใบคล้ายกับใบหาง
นกยูงไทย มีสีเขียว ดอกฝางเสน ออกดอกเป็นช่ออยู่ตรงส่วนยอดของต้น ดอกมีสีเหลืองกลางดอกเป็นสีแดง
ผลฝางเสน เป็นฝักรูปสี่เหลี่ยม แข็ง สีน้ำตาลเข้ม และที่ผิวฝักจะมีลายจุด ๆ แต้มอยู่ ซึ่งรูปร่างนั้นจะคล้ายกับ
ถั่วแปบ ฝักของฝางนี้มีอยู่ ๒ ชนิด คือชนิดแก่นสีเหลืองเรียกว่า ฝางส้ม และแก่นสีแดงเข้มเรียกว่า ฝางเสน
ตรงปลายฝักนี้ จะยาวแหลมยื่นออกมาเล็กน้อย ส่วนที่ใช้ : แก่นของไม้มีสีแดง - มี วัตถุประสงค์ ชื่อ
Haematoxylin อยู่ 10% วัตถุประสงค์เมื่อถูกอากาศ อาจจะเป็นสีแดง - มี แทนนิน เรซิน และน้ำมันระเหยชนิด
น้อย สรรพคุณทางยา เนื้อไม้และแก่นฝาง รสขื่นขมหวานฝาด ใช้แก้ปวดท้องร่วง แก้ธาตุพิการ แก้อ่อน ยา
บำรุงโลหิตสตรี ขับประจำเดือน แก้ปวดพิการ ขับหนอง แก้โลหิตออกทางทวารหนักและเบา รักษา น้ำกัดเท้า
แก้คุดทะราด แก้เสมหะ แก้เลือดกำเดา น้ำมันระเหย เป็นยาสมานอย่างอ่อน แก้ท้องเดิน การใช้ประโยชน์
ทางด้านอื่นๆ ทำสีย้อม ฝางมี ๒ ชนิด ชนิดหนึ่งแก่นสีแดงเข้ม เรียกว่า ฝางเสน อีกชนิดหนึ่งแก่นสีเหลือง

เรียกว่า ผางส้ม นำมาต้มสกัดสาร Haematexylin ใช้ย้อมสี Nuclei ของเซลล์ หรือต้มให้สีแดงที่เรียกว่า sappanin ซึ่งเป็นสารให้สีประเภท Brazilin ใช้ทำน้ำยาอุทัยผสมน้ำต้ม สีส้มอาหารและชาวบ้านนิยมนำมา ย้อมสีผ้าไหม ผ้าฝ้ายและผ้าขนสัตว์ วิธีและปริมาณที่ใช้ - แต่งสี ย้อมสี - นำแก่นผางเสนหรือผางส้ม มาแช่น้ำ หรือต้มเคี่ยวจะได้สีชมพูเข้ม (Sappaned) นำมาใช้ตามต้องการเป็นยาขับประจำเดือน - ใช้แก่น ๕-๑๕ กรัม หรือ ๕-๘ ช้อน ต้มกับน้ำ ๒ ถ้วยแก้ว เติมน้ำมันมะขามที่ติดรอกอยู่ (แกะเมล็ดออกแล้ว) ประมาณ ๔-๕ ฝัก เคี่ยว ให้เหลือ ๑ แก้ว รับประทาน เช้า-เย็น เป็นยารักษา น้ำกัดเท้า - ใช้แก่น ๒ ช้อน ผนแก่นผางกับน้ำปูนให้ข้นๆ ทา บริเวณที่น้ำกัดเท้า ในแก่นผางมีตัวยาฝาดสมาน แก้ท้องร่วง ท้องเดิน - ใช้แก่น หนัก ๓-๙ กรัม ๔-๖ ช้อน ต้ม กับน้ำ ๒ ถ้วยแก้ว เคี่ยวให้เหลือ ๑ ถ้วยแก้ว รับประทานครั้งละครั้งถ้วยแก้ว หรือใช้ผาง ๑ ส่วน น้ำ ๒๐ ส่วน ต้มเคี่ยว ๑๕ นาที รับประทาน ครั้งละ ๒-๔ ช้อนโต๊ะ หรือ ๔-๘ ช้อนแกง

ความสำคัญและคุณค่าทางสังคมและทางจิตใจที่มีในวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชน นั้นๆ

ผางเป็นยาเย็น ทำน้ำผางดื่มในหน้าร้อน ดีกว่าดื่มน้ำอัดลมหรือน้ำชาเขียวอีก น้ำผางทำไม่ยากเลย แค่นำเอา เนื้อไม้ผางที่ตากจนแห้งแล้วมาต้มกับน้ำ เติมน้ำตาลนิดหน่อย ใส่ใบเตยเล็กน้อย แค่นี้ก็จะได้น้ำผาง สีแดง สวยงามมากด้วยคุณค่า ผาง (ผางเสน, ผางส้ม, จ้าย, หนามไค้, ขวาง, โขบัก) หรือ Sappan Tree มีชื่อ วิทยาศาสตร์ว่า *Caesalpinia sappan* Linn. จัดเป็นพืชในวงศ์ Leguminosae ส่วนที่ใช้เป็นยาคือ เนื้อไม้และ แก่น แก่นผาง (Sappan wood) มีสารสีชมพูส้มถึงแดง (ขึ้นกับปริมาณ) ชื่อ Brazilin แก่นผางมีรสขื่นขม ฝาด ใช้ต้มน้ำกินเป็นยาบำรุงโลหิตสตรี แก้ปวดพิการ ขับหนอง ขับเสมหะ ทำโลหิตให้เย็น แก้โรคหิด แพทย์ชนบท ใช้ต้มน้ำกินแก้อาการท้องร่วง ธาตุพิการ ร้อนใน แก้โลหิตออกทางทวารหนักและทวารเบา เนื้อไม้ใช้แก้ ท้องเสีย แก้บิด ทำให้ประจำเดือนมาเป็นปกติ แก้ไข้ รักษาโรคทั่ว นอกจากนี้เปลือก ลำต้นและเนื้อไม้สามารถใช้ ต้มรับประทานรักษาวัณโรค ท้องเสียและอาการอักเสบในลำไส้ เป็นยาฝาดสมานและรักษาแผล จากข้อมูล รายงานการทดลองต่าง ๆ ที่มีอยู่ไม่พบข้อมูลการยับยั้งเชื้อ MRSA ของผาง ทราบแต่เพียงว่า สาร Brazilin ใน แก่นผางที่กล่าวถึงข้างต้นนั้น เมื่อผ่านการต้ม สาร Brazilin จะเปลี่ยนเป็นสาร Brazilein ซึ่งมีสีแดงซึ่ง สมัยก่อนใช้ในการย้อมผ้า แต่งสีขนมและทำน้ำยาอุทัย คุณสมบัติทางยาของเนื้อไม้และเปลือกไม้ผางเกิดจาก กลุ่มของสาร phenol ที่มีชื่อเรียกว่า homoisoflavonoids ลำต้นและใบมีสาร alkaloid และ phytosterol อยู่ในปริมาณมาก ปัจจุบันมีรายงานการทดลองของสารทั้ง Brazilin และ Brazilein ดังนี้ - แก้อักเสบ: สาร Brazilin ที่สกัดได้จากแก่นผางมีฤทธิ์ระงับการอักเสบได้ดี การที่ผางเสนมีสารระงับการอักเสบนี้อยู่จึงทำให้มี ผลระงับอาการอักเสบได้ดีด้วย - ระงับเชื้อโรค: การนำพืชที่มีสาร Brazilin (รวมทั้งผางเสน) มาแช่น้ำ แอลกอฮอล์จะทำให้ได้น้ำยาสกัดแอลกอฮอล์ที่มีสาร Brazilin ละลายอยู่ น้ำยานี้สามารถยับยั้งเชื้อแบคทีเรียที่ ทำให้เกิดไข้สูง โรคท้องร่วงระบาด เชื้อ *Staphylococcus* ได้ นอกจากนี้ในแก่นผางยังพบว่ามีสารอีกชนิดหนึ่ง ที่ระงับเชื้อโรคได้เช่นกันคือ สาร Sappanin - แก้ท้องเสีย: แก่นและเปลือกผางเสนมีสาร Tannin อยู่มาก โดยเฉพาะส่วนเปลือกผางจึงใช้ต้มน้ำกินแก้ท้องเสียหรือบิดอย่างอ่อนได้ - ป้องกันหิด: สาร Brazilein สามารถ ยับยั้งไม่ให้ร่างกายสร้างสาร Histamine ได้ จึงน่าจะช่วยป้องกันโรคหิดได้ ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยาของผาง นอกจากต้านเชื้อแบคทีเรียแล้ว ยังสามารถต้านเชื้อรา ไวรัส ยีสต์ ลดการอักเสบ ยับยั้งเนื้องอก กระตุ้น ภูมิคุ้มกันและยับยั้งการแพ้ได้ด้วย น้ำผางเพื่อสุขภาพบำรุงโลหิต แก้อ่อนในกระหายน้ำ ฯ น้ำสีแดง เมื่อก่อนนี้ มีใครได้ดื่มบ้างคะ ที่เรียกว่าน้ำยาอุทัย หอมชื่นใจ เดียวนี้ก็น่าจะยังมีดื่มอยู่บ้าง เด็ก ๆ รุ่นหลังหรือผู้ใหญ่บาง คนอาจจะไม่รู้จักหรือเคยพบเห็น น้ำยาอุทัยจะมีกลิ่นหอมเฉพาะ ซึ่งคงเป็นสูตรที่ทางผู้ผลิตทำขึ้นมา และไม่น่าจะมีใครเลียนแบบได้ เช่นเดียวกับกลิ่นของน้ำแดงเฮลบลูบอย อากาศร้อน ๆ อย่างนี้ ดื่มน้ำ น้ำสมุนไพรต่าง ๆ คงจะดื่มมากขึ้น ทำให้ผู้ผลิตขายดีเป็นพิเศษ น้ำสีแดงเราก็ทำได้เองจากสมุนไพรธรรมชาติ คือ แก่นผาง สรรพคุณเด่นคือบำรุงโลหิต สีแดงให้สารอาหารสีเดียวกับโลหิตของเรา สรรพคุณของแก่น รสฝาดขม ต้มเอา

น้ำดื่ม บำรุงโลหิต แก้ปวดพิการ แก้อ่อนในกระหายน้ำ แก้ท้องร่วง แก้ธาตุพิการ แก้โลหิตออกทางทวารหนัก แก้กำเดา แก้เสมหะ รสชาติของฝางเวลาต้มหากเราไม่ใส่มากน้ำจะไม่ขมไม่ฝาด ต้มได้ง่ายไม่ต้องเพิ่มความหวานก็ได้ ทำแช่เย็นดื่มแทนน้ำ ได้ประโยชน์หลายอย่างต่อสุขภาพร่างกาย นำไปทำเป็นสัผสมอาหารก็ได้ หรือนำไป หุงข้าวแล้วจะนำการหุงข้าวด้วยน้ำฝางมาฝาก เป็นสมุนไพรสีแดงเมื่อนำไปหุงข้าวแล้วจะมีลักษณะเปลี่ยน สีด้วย

5. องค์ประกอบของอาหาร (สูตร)

องค์ประกอบของอาหาร (สูตร)

๑. เปลือกฝาง

๒. น้ำเปล่า

๓. น้ำตาลทราย

ขั้นตอนการทำน้ำฝาง

๑. ใส่น้ำฝางให้เป็นเส้นฝอย

๒. เติมน้ำเปล่า น้ำตาลทราย ใส่น้ำฝอย

๓. ตั้งน้ำใส่น้ำฝอย

๔. พอเดือด เติมน้ำตาลทราย คนให้เข้ากัน

๕. พักทิ้งไว้ให้เย็น

๖. กรองเอาแต่น้ำฝาง แล้วดื่ม

6. วิธีการ ประกอบอาหาร (บรรยายพร้อมแนบภาพหนึ่งเป็นไฟล์นามสกุล JPEG หรือ TIFF ไม่น้อยกว่า 10 ภาพ ที่แสดงให้เห็นถึงรูปแบบดั้งเดิมและรูปแบบที่ปรับปรุงยุค และภาพเคลื่อนไหว ลงแผ่นซีดี/วีซีดี จำนวน 1 แผ่น)

บรรยาย รูปแบบ วิธีการ แบบดั้งเดิม

(แนบภาพหนึ่งเป็นไฟล์นามสกุล JPEG หรือ TIFF ไม่น้อยกว่า ๑๐ ภาพ ที่แสดงให้เห็นถึงรูปแบบดั้งเดิม และ ภาพเคลื่อนไหว ลงแผ่นซีดี/วีซีดี)

บรรยาย รูปแบบ วิธีการ แบบปรับปรุงยุค(ถ้ามี)

(แนบภาพหนึ่งเป็นไฟล์นามสกุล JPEG หรือ TIFF ไม่น้อยกว่า ๑๐ ภาพ ที่แสดงให้เห็นถึงรูปแบบที่ปรับปรุงยุค และ ภาพเคลื่อนไหว ลงแผ่นซีดี/วีซีดี)

น้ำฝาง

น้ำฝาง

น้ำฝาง

น้ำฝาง

น้ำฝาง

น้ำฝาง

น้ำฝาง

น้ำฝาง

น้ำฝาง

น้ำฝาง

น้ำฝาง

น้ำฝาง

น้ำฝาง

น้ำฝาง

น้ำฝาง

น้ำฝาง

น้ำฝาง

7. การสร้างงานและรายได้

7.1 มีความสามารถในการผลิตเชิงปริมาณ พร้อมแสดง สถิติและจำหน่ายในโอกาสต่างๆ
มี

(ระบุเหตุผล)

7.2 การสร้างงานและรายได้ (ต่อครอบครัว/ชุมชน)
มี 2,000 บาท/เดือน

8. ชื่อ – สกุล ผู้ประกอบการหรือกลุ่มผู้ประกอบการ

ชื่อ – สกุล ผู้ประกอบการหรือกลุ่มผู้ประกอบการ

นางสาวกัญญา ดุชิตา

ชื่อ และที่อยู่ของร้านจำหน่ายอาหาร

นางสาวกัญญา ดุชิตา

ที่อยู่ติดต่อได้สะดวก

๒๓๕/๓ บ้านเนินจำปา หมู่ที่ ๓ ตำบลพวา อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี ๒๒๑๖๐

โทรศัพท์ ๐๘๖-๑๑๓๒๙๒๔ , ๐๘๑-๙๘๒๒๓๕๕ โทรสาร -

E-mail

-

9. รางวัล/เกียรติคุณที่ได้รับ (ระบุชื่อรางวัล/เกียรติคุณที่ได้รับ หน่วยงานที่มอบ ปีที่ได้รับ)

-

10. ผู้เรียบเรียงข้อมูล/ ผู้บันทึกข้อมูล/ รายชื่อคณะกรรมการคัดสรรรางวัลวัฒนธรรม ผู้รับรองความถูกต้อง
ของข้อมูล

ผู้เรียบเรียงข้อมูล นางสาวสุนันทา สติธำมรงค์

ตำแหน่ง นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ

วัน/เดือน/ปี ที่เรียบเรียงข้อมูล วันที่ 24 เดือน สิงหาคม ปี พ.ศ. 2557

ผู้บันทึกข้อมูล นางชุตติกาญจน์ พูนชัย

ตำแหน่ง นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ

รายชื่อคณะกรรมการคัดสรรรางวัลวัฒนธรรม ผู้รับรองความถูกต้องของข้อมูล

1. นายวิวัฒน์ สุภาพ

ตำแหน่ง นายอำเภอแก่งหางแมว

2. นางพรณี ทองสงค์

ตำแหน่ง ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอแก่งหางแมว

3. นางสาวสุนันทา สติธำมรงค์

ตำแหน่ง นักวิชาการวัฒนธรรมประจำอำเภอแก่งหางแมว

ผู้ตรวจสอบและอนุมัติ นายสมชาติ นงนุช

ตำแหน่ง วัฒนธรรมจังหวัด

วัน/เดือน/ปี ที่อนุมัติ วันที่ 25 เดือน สิงหาคม ปี พ.ศ. 2557